

עבירת איומים במשפט הפלילי

עבירת האיומים הנה עבירה של הטלת אימה על אדם אחר ופגיעה בביטחונו האישי, בין שהחשש לפגיעה בו הינו ריאלי ובין אם לאו. ההפחדה עשויה להתייחס למגוון אינטרסים של הפרט ובהם חייו, חירותו, שלמות גופו, בריאותו, קניינו וכדומה. עו"ד אסף דוק מסביר אודות יסודות עבירת האיומים ומרכיביה, התייחסות בתי המשפט אליה וחשיבות הליווי והייצוג המשפטי בחקירה ובמשפט פלילי שנפתחים בעקבותיה.

עבירת איומים - משמעותה והעונש בצידה

למרבה הצער, מרבית מאוכלוסיית מדינת ישראל, כלל אינה מודעת לעובדה כי איומים מכל סוג שהם, הם עבירה פלילית חמורה ככל העבירות הפליליות וכי קיימים לה עונשים כבדים שלא תמיד שווים את המחיר. בשנים האחרונות, חלה החמרה בענישה הן מצד מערכת בית המשפט והן מצד המשטרה לכל המאיימים למיניהם וזאת בשל גל האלימות הקשה ומקרי הרצח הקשים. נכון להיום, מספיק יהיה שאדם פלוני יתלונן על אלמוני במשטרה על איומים, בכדי שניתן יהיה לעצור את האחרון, לפתוח נגדו בהליך פלילי שיסנה לו את החיים בקיצוניות.

אם כך, בואו נסתכל על החוק היבש ולאחר מכן ניתן דוגמאות ונסביר אודותיו. נתחיל מזה שעבירת האיומים מוגדרת לפי חוק העונשין בסעיף 192 בזאת הלשון:

"המאיים על אדם בכל דרך שהיא, בפגיעה בגופו, בחירותו, בשמו הטוב או בפרנסתו שלו או של אדם אחר, הן במטרה להפחיד, להזיק או להקניטו - דינו מאסר שלוש שנים".

תכליתה של עבירת האיומים היא להגן על שלוות נפשו, על ביטחונו ועל חירות פעולתו של הפרט. עבירת האיומים היא מסוג העבירות ההתנהגותיות, ואין מדובר בעבירה תוצאתית. לשם אכיפת האיסור שנקבע בעבירה אין נדרש להוכיח כי האיום אכן השיג את מטרתו של המאיים. די בפעולת האיום עצמה אם בוצעה מתוך כוונה להפחיד או להקניט. המחשבה הפלילית הנלווית לעבירת האיומים כוללת יסוד של "עבירה פלילית מיוחדת".

היסוד העובדתי והיסוד הנפשי בעבירת האיומים

היסוד העובדתי הוא למעשה היסוד ההתנהגותי, כלומר מעשה העבירה עצמו - האיום. היסוד הנפשי הנדרש בעבירת איומים הוא "בכוונה להפחיד את האדם או להקניטו" - קרי שהמאיים הציב לנגד עיניו את המטרה של הפחדה והקניטה, כלומר, כי שאיפתו - ולא המניע שדחפו לעשות המעשה - היתה להשגתו של יעד זה.

היסוד הנפשי מתקיים במצבים בהם למאיים הייתה מודעות, ברמה גבוהה של הסתברות, כי היעד של הפחדה, או הקניטה, יתממש עקב איומו, גם אם אין לו שאיפה לכך.

המחוקק מתייחס לאיום באופן גלובלי, אם כי עושה את ההבדלה המהותית בין איום סרק שאין מאחוריו כוונה למימוש לבין האיום האמיתי, הממשי והרציני המאיים לפגוע באדם אחר, בפרנסתו, בשמו הטוב או בגופו. באיום עצמו יש מאין הטלת פחד ומורא כלפי הצד המאיים - בין אם ימומש האיום ובין אם לאו, אך כאן אנו לא עוסקים בניבוי העתיד, אלא בתוצאות המעשים בהווה - אדם מאיים, זה אדם שנשללה ממנו זכות קיום בסיסית וכי חייו נהרסים בדרך זו או אחרת טרם מימוש האיום.

נוסף על כך, בית המשפט העליון קבע כי על היסוד הנפשי של הכוונה להפחיד או להקניט הקבוע בעבירת האיומים חלה הלכת הצפיות. בהתקיים מודעות ברמת הסתברות גבוהה, עד כדי קרבה לוודאות, כי הביטוי המאיים עלול להפחיד את קולט האיום או להקניטו - הוא המאיים - כי אז מתקיים היסוד הנפשי הנדרש לצורך הרשעה בעבירה. על כן גם אם המאיים לא התכוון להפחיד או להקניט את קולט האיום, אלא אדם אחר, הרי די בכך שהמאיים צפה ברמת הסתברות גבוהה כי דבריו עלולים להפחיד גם את הקולט כדי שתתבצע בכך עבירת איומים מושלמת.

אם כך נשאלת השאלה - אם פלוני איים על אלמוני אך לא מימש את האיום, איך יכולים חייו של אלמוני להיהרס?

התשובה לכך פשוטה, מעצם ספיגת דבר האיום, החרדה, המתח והבהלה, יכולים חייו להשתנות בעשיית מעשים נמהרים שבמועד מאוזן ושפוי כלל אינם היו נעשים, כמו למשל: ניסיון התאבדות, בריחה והיעלמות, מעשה נקם ואף אלימות קשה יותר לצרכי הגנה עצמית, כמו כן בדבר האיום יש מאין הטלת פחד ומורא כלפי הצד המאיים וכן אימה מפני רעה צפויה ומפרים את השלווה הנפשית, הביטחון וחופש הפעולה של הצד המאיים. נכון להיום, אופי האיומים ורמת המודעות בגינם לפיהן מדובר בעבירה פלילית קשה ובייחוד לנוכח מעצרים רבים בשל מעשה גל האלימות הן בקרב בני המשפחה ומחוצה לו ומעשי הטרור בין עבריינים שונים, שמה לעצמה מערכת האכיפה (המשטרה) לטפל בחומרה יתרה גם במאיימים מכל סוג שהם ולא להשאיר שום דבר ליד המקרה.

ייתכן והאיום ילבש צורות שונות ויועבר בדרכים מגוונות כגון: שפת גוף מאיימת, מסרים סמויים ומניפולטיביים אם בעל-פה, אם באמצעות מחשב (פייסבוק או דוא"ל) או אם דרך גורם שלישי. החוק מתייחס לאיום בכל אמצעי שהוא כאיום לכל דבר ועניין.

מה ההבדל בין איום לבין אזהרה?

כבוד השופט ברק, הטיב לענות על שאלה זו בע"פ 103/88 וקבע כי קו הגבול בין איום לבין אזהרה אינו מדויק. ניתן להיעזר בנקודה זו במבחן העזר הבא: האם יש לדובר שליטה או השפעה על אפשרות התממשותה של הסכנה שעליה הוא מתריע? אם התשובה היא בחיוב - הדובר שולט על התממשות האזהרה - יש לראותו כמאיים, ולא רק כמזהיר.

האם קללות נחשבות לאיומים מבחינת החוק הפלילי?

ככלל, קללות, חרפות וגידופים אינם מהווים עבירה מסוג איומים (מלבד אם הם בוצעו נגד עובדי ציבור). יחד עם זאת, כל מקרה נבחן לגופו וחשוב לבחון את האופן שבו הציג החשוד או הנאשם את אמירותיו והדברים שעמדו מאחוריהן. כאמור, עבירת האיומים מבוצעת מתוך שאיפה להשיג את ההפחדה או ההקנטה, וזוהי המטרה הניצבת לנגד עיניו של המאיים בהשמיעו את דבר האיום. בתי המשפט מבדילים בין "הפחדה קונסטרוקטיבית" לבין "הפחדה שלילית" ולכן מומלץ לפנות לעורך דין פלילי על מנת ולבחון האם המקרה עונה על עבירת האיומים או אם לאו.

על אופיה של עבירת האיומים והקושי להכריע בה במצבים שונים, עמד כב' השופט אהרון ברק בע"פ 103/88 ליכטמן נ' מדינת ישראל בזאת הלשון:

"עבירת האיומים [...] קשה היא. תחומי התפרסותה אינם ברורים. המקרים הקיצוניים אינם מעוררים קושי. מקרי הביניים מעוררים לעתים קרובות בעיות קשות של תיחום הגבול בין אמירה מותרת לבין איום אסור. דומה כי הטעם לכך נעוץ בערכים אשר עליהם באה העבירה להגן. ערכים אלה הם בעיקר השלווה הנפשית, הביטחון וחירות הפעולה של הפרט [...]. מטבע הדברים, שהשלווה הנפשית, הביטחון וחירות הפעולה של פרט אחד עשויים להתנגש עם השלווה הנפשית, הביטחון וחירות הפעולה של פרט שני. נדרש איפוא איזון בין הערכים המתנגשים. גבולותיו של איזון זה מטבע הדברים אינם מדויקים, ולדבר השלכה ישירה על חוסר הבהירות באשר

לגבולותיו של האיום האסור".

דבר האיום חייב להיקלט אצל המאיום עצמו ואין די בכך שהאיום נקלט אצל אדם אחר כלשהו

בעבירת האיומים נדרשת קליטה של דברי האיום אצל המאיום עצמו כדי שתתגבש עבירת האיומים. דהיינו, על מושא האיום לקלוט בעצמו את האיום שהופנה כלפיו. הרציונל העומד ביסוד גישה זו הוא כי בהיעדר קליטה של דבר האיום אצל המאיום עצמו אין נפגעים הערכים המוגנים המונחים ביסוד עבירת האיומים. כמו כן, קשה להעלות על הדעת מצבים שבהם תתקיים העבירה הנגזרת של ניסיון לאיים. למותר לציין שהקליטה אינה חייבת להיות ישירה מפיו של המאיים או סימולטנית לקיום ההתבטאות. כמו כן ייתכנו מקרים שבהם השלמת העבירה תהא תלויה במעשיו של צד ג כלשהו אשר נבחר על ידי המאיים להעביר את האיום אל המאיום (בדומה למשל לביצוע באמצעות אחר או לשידול שהשלמתם תלויה בביצוע מעשה על ידי האחר או על ידי המשודל, לפי העניין). מכל מקום, בהיעדר קליטה של דברי האיום אצל המאיום עצמו נותר מעשה האיום בגדר ניסיון בלבד, וזאת אם יצא מגדר שלב ההכנה.

האם כל אדם שיפרש משפט שאמרתי או תנועה שביצעתי כאיום עליו יוכל לגרום לפתיחת הליך פלילי נגדי?

המבחן המכריע לרכיב "האיום" הוא מבחן "המהות". דהיינו, מה מהותם וטיבם של הדברים שנאמרו. המבחן הוא מבחן אובייקטיבי. שומה על ביהמ"ש לבדוק האם הדברים שנאמרו על-ידי המאיים נשאו אופי של איום, לפי המבחן של השפעתם האפשרית על האדם הסביר ולא לפי הרגשתו הסובייקטיבית של המאויים. בכל מקרה על בית המשפט יהיה למצוא את האיזון הראוי באשר לקביעה האם התוכן שהופנה כלפי המאויים הוא אכן תוכן מאיים, כזה שמוצדק בגינו להרשיע את המאיים ולהטיל עליו את קין בדמות רישום פלילי.

בע"פ 103/88 נקבע כי יש להבחין בין "איומים", כמובנם בסעיף 192 לחוק העונשין, לבין עצה, התראה והבעת דעה, שגם בהן יש כדי להביא את השומע הסביר לכדי פחד מפני הרעה הצפויה לו ולערער את שלוות נפשו. אפילו מביאות אמירות כאלה לידי הפחדת אדם רגיל, ואפילו מתלוות להן הכוונה להפחיד, אין הן תמיד בגדר "איומים", כשביסוד האמירה עומד הרצון להביא את השומע למודעות בדבר תוצאה פוגענית אפשרית בו ולשקילת צעדיו בהתאם. שכן לא דומה "הפחדה קונסטרוקטיבית" ל"הפחדה שלילית", היא ההפחדה שמפניה בא סעיף 192 להגן.

כמעט כל בן אדם שני מאיים בשגגה, בהלצה או ברצינות על אדם אחר, אם אין בכוונתו לממש את האיום. רבים האזרחים שמכירים בעובדה כי בקלות ניתן להפוך חייו של אדם בשל איומים ולפרש אותם באופן דרמטי וקיצוני.

לא חסרים טיפוסים מחרחרי מלחמות ומניפולטיביים, משועממים או נשים נקמניות, שמספיק מבט חד ונוקב כלפיהם בכדי שירגישו מאוימים ושלל אמתלות אחרות להשגת דבר במרמה, ע"י הגשת תלונת סרק על איומים.

דוגמאות לביטויים שאינם נחשבים כאיום לדעת הפסיקה

1. "לא יהיה לך טוב בחיים", ראה ת"פ 879-09-11.

2. "אני אראה לך מזה", ראה ת"פ 48902-02-11.

3. "אני אזיין אותך", ראה ת"פ 5677-07.

4. "אני אזיין מי שילביש עליי תיק", ראה ת"פ 19825-04-10.

האם אמירה יכולה להיחשב כאיום על אף היעדרה של "זיקת עניין"?

נניח שפלוני א' אינו מכיר את פלוני ב', כיצד יכולים דברים שהפנה אחד מהם כלפי האחר להיחשב כאיום? בית המשפט העליון קבע כי אמירה יכולה להיחשב איום על אף היעדרה של "זיקת עניין", בעיקר בשל מהותה וחומרתה של האמירה. כמו כן בדרך כלל כאשר האמירה נמסרת לאדם אשר בשל מעמדו או תפקידו כלפי המאיים יהיה בה כדי לערער את שלוות נפשו, והיא אכן נאמרה כדי להפחידו, היעדר הזיקה בין קולט האמירה לבין מושאה אינו משמעותי. נוסף על כך יהיו מקרים שבהם בשל זהותו של מושא האמירה תיחשב האמירה לאיום כלפי כל מי שהאמירה הושמעה באוזניו, גם אם אין זיקה ישירה בינו לבין מושא האמירה, למשל כאשר האיום הוא כלפי אישיות ציבורית.

מה ההבדל בין איום לבין סחיטה באיומים?

עבירת איומים מוגדרת בחוק כמצב בו הנאשם מעוניין להפחיד את קורבנו, ואילו בעבירת סחיטה באיומים הפחד נועד להניע את הקורבן לביצועה או לאי ביצוע מעשים בהתאם לדרישות הנאשם. המשותף לשתי עבירות אלו הינו השימוש באיומים שנועדו להפחיד את הקורבן. העונש הצפוי לאדם שהורשע בעבירת סחיטה באיומים עומד 7-9 שנות מאסר - עונש גדול בהרבה מעבירת האיומים הקלאסית.

זמנת לחקירה בחשד לאיומים? אל תוותר על זכותך להיוועץ בעורך דין טרם החקירה

גם אם אתה אדם נורמטיבי, זה ששומר על החוק, לא מעשן, לא שותה, זה שנוהג עם שתי הידיים על ההגה ותמיד שם חגורה, עובד בעבודה מסודרת, בעל משרה מכובדת, לעיתים אפילו ידוע בציבור, משתדל לכבד את הזולת ולא לעבור על החוק - פתאום, ביום בהיר אחד וללא הכנה מוקדמת אתה יכול למצוא את עצמך בנקל תחת חקירה משטרתית בגין חשד בלבד למעשה שביצעת לכאורה, ומכאן העלילה יכולה רק להסתבר אם לא תשמור על כלל היסוד האחד - התייעצות עם עורך דין פלילי טרם החקירה. לכן, כדאי להתכונן לחקירה ברצינות רבה, אף אם אתה בטוח בצדקתך. חשוב לקבל ייעוץ לפני חקירה מטעם עורך דין פלילי מנוסה ללא קשר למסגרת שבה היא נערכת. החקירה היא השלב הראשון בהליך, בין אם הוא הליך פלילי, אזרחי, צבאי ו/או משמעותי. לפעמים האמת היא פתלתלה ומעורבות האדם אינה כפי שהוא סבור מראש. החוקרים ינסו למשוך אותו במילים, לשכנע אותו על מעורבותו ולאסוף עדויות וראיות.

יש לדעת כיצד להיערך לחקירה בתבונה, הן מבחינת מידע וזכויות אזרחיות וכלה בטקטיקות של חקירה וכיצד להתגונן בפניהם. הניסיון מוכיח כי אדם שקיבל ייעוץ מקצועי עוד לפני החקירה, לא איבד את שלוותו, יכול היה לענות על השאלות בקור רוח ופעמים רבות הדבר היטה את הכף לטובתו. גם אם מדובר בנחקר שבוודאות אשם, הרי החקירה משמעותית מאוד להמשך ההליך שיבוא לאחר מכן, וכל דבר שייאמר בחקירה עלול להשפיע על עתידו.

זכור, כל אמירה, תגובה או הודאה בזמן החקירה - גורליים להמשך ההליך הפלילי נגדך. משכך, כל מה שתאמר בחקירתך עשוי לשמש נגדך בבית המשפט, ומה שהיית אמור לציין במהלך החקירה ולא ציינת - לא תוכל לטעון במועד מאוחר יותר, שכן ידובר בגרסה כבושה שמשקלה הראייתי נמוך למדי לדעת בתי המשפט.

נוכח חשיבותה הרבה של החקירה ונוכח ההשלכות מרחיקות הלכת שעשויות להיות לה על המשך ניהול ההליך נגדך, חשוב שתיוועץ עם עורך דין פלילי מנוסה טרם החקירה. דע - כי התייעצות משפטית עוד בטרם הגעתך לחקירה עדיפה על פני יעוץ בדיעבד ותיקון טעויות שנעשו במהלך החקירה.

חשיבות איכות הייצוג המשפטי בהתמודדות עם כתב אישום בגין איומים

כתב אישום פלילי מוגש לבית המשפט השלום במחוז הרלוונטי בו התרחש האירוע ומייחס לנאשם ביצוע עבירה פלילית של איומים בהתאם לנסיבות המקרה.

בכל מקרה ובו אתה חשוד או מואשם בעבירת איומים, עליך להיעזר בעורך דין פלילי מנוסה שיידע כיצד לנווט בין האפשרויות השונות שהחוק מאפשר לו ויפעל ככל האפשר לביטול ההליך הפלילי נגדך או לכל הפחות יחתור לסיימו במינימום נזק עבורך. ככל שתקדים לפנות לייצוג משפטי מקצועי כך יגדל הסיכוי לבטל את כתב האישום, להוביל לתיקון כתב האישום, לקדם אפשרות של זיכוי מעבירת איומים או להשיג עסקת טיעון מקלה.

הדין הפלילי סבוך, מורכב ומאפשר טווח פעולה רחב. כמעט כל אחד מהשלבים בהליך הפלילי יכול להוות שלב יציאה ממנו ולהיפך, מניעת יציאה ממנו. היועצות בעורך דין הינה קריטית לאורך כל שלביו של ההליך הפלילי המתנהל נגדך. עורך הדין שייצג את האינטרסים שלך יוכל עוד משלביו הראשונים של ההליך לסכל את האפשרות שתואשם או תורשע בהאשמות שווא וכן במקרים מסוימים אף להביא לביטול ההליך הפלילי שנפתח נגדך. בכל מקרה של חשד בביצוע או מעורבות בעבירה פלילית, הצורך בייעוץ משפטי מקצועי הוא הכרחי. עורך הדין יוכל להקטין את כובד הראיות נגדך ולהביא לתוצאות המיטביות בתיק בכך שסייע לך לגבש גרסה עקבית שעשויה להיות ההבדל בין הרשעה לזיכוי.

צוות עורכי הדין שלנו, ביניהם גם יוצאי הפרקליטות השונות ורשויות האכיפה, פועל במקצועיות ומסירות על מנת ולהגן על זכויותיך. המשרד מונה צוות אנשים מוכשר וייחודי המתורגל בחשיבה "מחוץ לקופסה" למציאת פתרונות מקוריים ופועל תמיד למען לקוחותיו ללא מורא ובנאמנות, תוך לחימה עיקשת, רציפה ובלתי מתפשרת במנגנונים השונים עד לכיבוש היעד לשביעות רצון המטופל. במידה וזומנת לחקירת משטרה או הוגש נגדך כתב אישום בעבירת איומים, פנה ללא דיחוי להתייעצות עימנו בטלפון **052-6885006** או השאר פרטים ונשמח לסייע ולהציע לך מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה בהתחייבות כל שהיא מצדך. סודיות מלאה מובטחת.